

Riigikohus

Teie 24.11.2021 nr 5-21-30/3

Meie 13.12.2021 nr 2-8/21-23/2

Arvamuse andmine

TsMS-s isikuandmete töötlemise eesmärgi, tingimuste ja selge korra andmata jätmise põhiseaduspärasusest (*PSJV nr 5-21-30*)

Tallinna Ringkonnakohus tunnistas 01.11.2021. a määrusega tsiviilasjas nr 2-21-2658 põhiseadusega vastuolus olevaks tsiviilkohtumenetluses isikuandmete töötlemise eesmärgi, tingimuste ja selge korra andmata jätmise selleks, et kohus saaks kohustada kolmandaid isikuid (isikuandmete töötlejaid) avaldama internetis teise isiku õigusi rikkuva kommentaari kirjutanud isiku (andmesubjekti) nõusolekuta tema isikuandmeid (sh IP-aadressi ja sellega seotud isikunime) sellele isikule, kelle isikuõigusi vastav kommentaar rikub.

Kohus leidis määruse p 13.2., et isikul, kelle au ja head nime on rikutud, on PS § 13–15 järgi õigus kohtulikule kaitsele ja kohus ei saa jätta isikut õigusliku kaitseta pelgalt seetõttu, et seadusandja ei ole kehtestanud, millisel eesmärgil, tingimustel ja korras saab kohus tsiviilkohtumenetluses koguda ja teha taotlenud isikule kättesaadavaks väidetava rikkuja tuvastamiseks vajalikke isikuandmeid. Arvestades kahjustatud isiku õiguskaitsevajadust, saab aga vastavate normide puudumist pidada põhiseadusega vastuolus olevaks lüngaks Eesti õiguskorras. Puudub piisav õigusselgus ja õiguskindlus.

Olukorras, kus seadusandja ei ole sätestanud, millisel eesmärgil ja millistel tingimustel saab kohus isiku nõusolekuta koguda ja edastada tema isikuandmeid, on ühest küljest oht, et kohtud keelduvad põhjendamatult kahjustatud isikule tõhusa õiguskaitse tagamisest, teisalt aga oht, et kohtud teevad kahjustatud isikule väidetava rikkuja andmed kättesaadavaks ka siis, kui selleks puudub õiguskaitsevajadus, või määral, milleks puudub õiguskaitsevajadus ja mis riivab ülemäära andmesubjekti õigust isikuandmete kaitsele. Kohtu hinnangul ei ole mõeldav, et kohus peab alati iga üksikjuhu puhul kaaluma kahjustatud isiku ja väidetava rikkuja põhiõigusi ning isikuandmete kaitse üldpõhimõtteid, ilma et seadusandja kehtestaks selleks kohtule selged, põhiseaduspärased kaalumispriirid. Seejuures ei anna TsMS § 244 lg-s 1 sätestatud alus kohtule piisavalt selgeid kaalumispriire juhuks, kui tõendeid tuleb koguda teise isiku nõusolekuta tema isikuandmete kohta.

Õiguskomisjon arutas kohtumääruses kirjeldatud olukorra põhiseaduspärasust 13.12.2021.a. istungil ja leidis alljärgnevat:

Õiguskomisjoni hinnangul ei ole kohtu taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve asja algatamiseks käesoleval juhul lubatav. Kohtumäärusest ei selgu, kas ja kuidas antud juhul

väidetava põhiseadusevastase lünga tuvastamine oli vajalik konkreetse kohtuasja lahendamiseks. Ringkonnakohtus on esitanud sisuliselt abstraktse normikontrolli taotluse juhiste saamiseks sarnaste tsiviilasjade lahendamiseks tulevikus.

Konkreetsest kohtuasjast alguse saanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses saab hinnata sellise normi põhiseaduspärasust, mis on põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõike 2 mõttes asjassepuutuv. Asjassepuutuv peab olema ka õigustloova akti andmata jätmine. Abstraktset normikontrolli ei saa pidada asjassepuutuvaks.

Sotsiaalmeedias avaldatu pinnalt tekkinud vaidlused ei ole tänapäeval haruldased. Tegemist on kohtuasjadega, mille sarnaseid on kohtud ka varem menetlenud ning on sisuliste lahenditeni jõudnud. Seega ei tohiks tegemist olla sedavõrd kaaluka lüngaga õiguskorras, mida võiks käsitleda põhiseadusevastase olukorrana.

Õiguskomisjon nõustub määruse p 13.2 seisukohaga selles osas, et kohus ei saa jätta kahjustatud isiku taotlust rahuldamata ning peab kaaluma nii väidetava rikkuja kui kahjustatud isiku õigustatud huve ning leidma lahenduse kahjustatud isikule tõhusa õiguskaitse tagamiseks, mis arvestab muuhulgas kahjustatud isiku eraelu puutumatus ning isikuandmete kaitse põhimõtteid vaatamata sellele, et TsMS-s ei ole selgesõnaliselt sätestatud, missugustel eesmärkidel, tingimustel ja korras saab kohus väidetava rikkuja isikuandmeid tsiviilkohtumenetluses koguda ja/või väidetava rikkuja isikut enne põhikohtumenetluse alustamist tuvastada. See tähendab ühtlasi, et kohus peab alati igal üksikjuhul hindama tsiviilasja perspektiivi, kaaluma kahjustatud isiku ja väidetava rikkuja põhiõigusi ning arvestama isikuandmete kaitse üldpõhimõtteid.

Kohtupraktikas on tulevase võimaliku kostja isiku kindlaks tegemist võimaldavaid andmeid kogutud eeltõendamismenetluses tõendite tagamiseks ja asjaolude eelnevaks tuvastamiseks ettenähtud TsMS 26. ptk sätete alusel, sest kohtumenetlusele eelnevalt isiku tuvastamata jätmine tekitaks põhiseadusevastase olukorra, kuna takistaks PS § 15 sätestatud igäihe kohtusse pöördumise põhiõiguse kasutamist.

Kehtiva TsMS § 244 alusel on võimalik korraldada eeltõendamismenetlus ka tõendite kogumiseks, et selgitada välja tulevase võimaliku kostja isik. Potentsiaalse kostja isikuandmete kaitseks tuleb lisaks lähtuda otsekohaldatavast isikuandmete kaitse üldmäärusest. See tähendab muu hulgas, et isikuandmete kogumisel peab olema selge ja õiguspärane eesmärk, mistõttu tuleks kohtul alati juhtumipõhiselt hinnata võimaliku nõude õiguslikku perspektiivi. Kui nõudel ei ole perspektiivi, ei ole ka isikuandmete kogumiseks õiguspärast eesmärki. Samuti tuleb kinni pidada põhimõttest, et isikuandmeid kogutakse nii vähe, kui on vajalik õiguspärase eesmärgi saavutamiseks, st käesoleval juhul potentsiaalse kostja isiku kindlakstegemiseks.

Mööname, et isikuandmete töötlemise eesmärgi, tingimuste ja korra puudumine TsMS-s on põhjustanud teatavat õiguselgusetust. Seda kinnitab eriilmeline kohtupraktika nii maa- kui ka ringkonnakohtutes, kuid olemasolevat kohtupraktikat silmas pidades me põhiseadusevastast õiguslünka ei näe.

Kokkuvõtteks on õiguskomisjon seisukohal, et ringkonnakohtu taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks abstraktse normikontrollina ei ole lubatav. Juhul, kui Riigikohus hindab taotluse siiski lubatavaks, on õiguskomisjon seisukohal, et käesolevas asjas ei ole tegemist menetlusnormide andmata jätmisest tingitud põhiseadusevastase olukorraga. TsMS 26. ptk sätete eesmärgipärase ja põhiseadusega kooskõlas oleva isikute põhiõigusi arvestava tõlgendamise ja kohaldamisega on potentsiaalse kostja isik tuvastatav, põhiseadusevastast õiguslünka ei ole.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Marek Jürgenson
esimees

Linnar Liivamägi
631 6457 linnar.liivamagi@riigikogu.ee